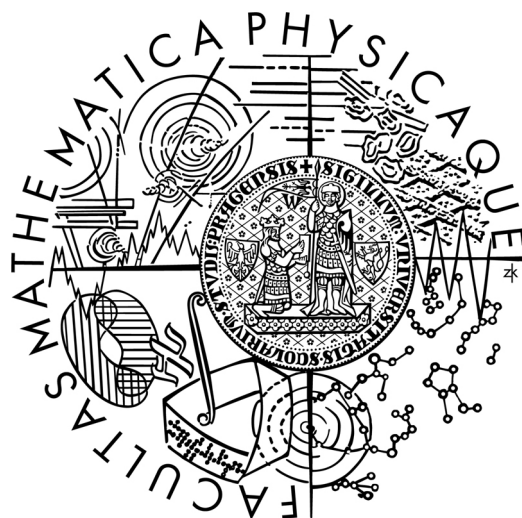

Univerzita Karlova v Praze
Matematicko-fyzikální fakulta

SEMINÁRNÍ PRÁCE

Tereza Dvořáková

Prestiž učitelského povolání

Předmět: Pedagogika II

Studijní program: Matematika

Studijní obor: MDUSS

Praha 2013

Obsah

1	Úvod	1
2	Přehled dostupných informací	2
3	Vyvození odpovědi	5
4	Co se dá udělat pro zlepšení situace?	6
5	Závěr	7
6	Seznam použité literatury	8

1 Úvod

Nejprve bych ráda uvedla, proč jsem se rozhodla zabývat se v této seminární práci prestiží učitelského povolání. Již na gymnáziu jsem si předsevzala, že se chci stát učitelkou matematiky. Kdykoliv jsem se tenkrát někomu zmínila o tomto cíli, nikdy jsem se velké podpory nedočkala, a to ani od rodiny, ani od svých kamarádů. Obvykle všichni argumentovali: „Vždyť tebe je na to škoda, tobě ta matematika tak jde, mohla bys dosáhnout daleko výš, než být pouze učitelkou.“ Později když jsem se na vysoké škole začala intenzivně připravovat na budoucí povolání učitelky, začali mě lidé v okolí povzbuzovat. Dnes už někteří obdivují, že jsem měla kuráž zvolit si tak náročné a přesto málo finančně oceněné povolání.

Myslím si, že tato moje zkušenost celkově vystihuje problematiku prestiže učitelského povolání. Chtěla bych se tedy v této práci podívat na to, co o prestiži učitelského povolání říkají některé výzkumy, statistiky, popřípadě důvěryhodné zprávy nebo články. Dále bych se chtěla zamyslet nad tím, co by se muselo změnit, aby se zvýšila prestiž učitelského povolání.

2 Přehled dostupných informací

Nyní se podívejme, jaký je pohled české veřejnosti na prestižnost různých typů zaměstnání. Centrum pro výzkum veřejného mínění, které spadá pod Sociologický ústav AV ČR, provádí přibližně každé dva roky výzkum veřejného mínění zjišťující pohled veřejnosti na prestiž několika zaměstnání. Poslední výzkum proběhl v červnu roku 2012 (viz. [4]). V tomto výzkumu mělo přibližně 500 dotázaných ohodnotit prestiž vybraných 26 povolání, mezi nimiž byli učitel na vysoké a základní škole. Respondenti měli za úkol přiřadit každému povolání hodnotu od 1 do 99 bodů, kde 1 znamená nejméně prestižní a 99 naopak nejvíce. Pro nás bude momentálně zajímavé, kterých 5 povolání respondenti ohodnotili nejlépe. Nejprestižnější je podle veřejnosti jednoznačně lékař, poté vědec, učitel na vysoké škole, zdravotní sestra a na páté příčce se umístil učitel na základní škole.

Vysokoškolský učitel je sice povolání považované za prestižnější, než učitel na základní škole, ale tento rozdíl je velice malý. Vysokoškolský pedagog získal průměrné ohodnocení 75,9 bodů, zatímco pedagog působící na základní škole 72,4. To je rozdíl pouhých 3,5 bodu a vzhledem k tomu, že mezi pátou a šestou příčkou je rozdíl v průměrném hodnocení 6,6 bodu, dá se předpokládat, že učitel střední školy by dosáhl podobného hodnocení a umístil by se tudíž nejhůře na šesté příčce. Z tohoto výzkumu je tedy patrné, že učitelské povolání je veřejností považováno za velmi prestižní.

Má úvaha pokračuje tímto směrem. Jestliže tedy veřejnost považuje učitelské povolání za prestižní, mělo by to znamenat, že mezi mladými lidmi bude o toto povolání velký zájem, protože prestiž je něco, po čem člověk přirozeně touží. Podívejme se tedy na statistiky přihlášených a přijatých studentů na české pedagogické fakulty (viz. [5]). Tato studie je vedená od školního roku 1999/2000 až po školní rok 2011/2012. V této statistice se např. dočteme, že procento podaných přihlášek na obory pedagogické, učitelské nebo zaměřené na sociální péči bylo 22,7 % ze všech podaných přihlášek ke studiu na vysoké nebo vyšší odborné školy ve školním roce 2011/2012. Větší zájem byl v tomto roce pouze o ekonomické obory (27,9%) a také o humanitní (26,5%). Když si uvědomíme, že na tak populární obory, jako jsou ty ekonomické, bylo podáno pouze o 5% více přihlášek, zdá se, že tato procenta

mluví velmi pozitivně pro školství.

Další zajímavá informace, která se dá v této statistice najít, je úspěšnost podaných přihlášek. Na pedagogických oborech vyšla celková úspěšnost pouze 46,2 %, což je ve srovnání s úspěšností ostatních oborů poměrně malé číslo. Menší úspěšnost už mají pouze právnické a umělecké obory. Tato statistika se dá jistě vysvětlit několika způsoby. Může to např. znamenat, že na pedagogické obory se skutečně hlásí dostatek kvalitních uchazečů, a proto si na těchto fakultách mohou studenty vybírat. Nebo naopak může být situace taková, že se na tyto obory hlásí málo šikovných uchazečů a je tedy potřeba více studentů odmítat.

Zatím se tedy zdá, že postavení učitelů ve společnosti je dobré, jejich povolání je prestižní a tomu odpovídá i patřičný zájem mladých lidí o učitelskou profesi. Osobně si ale nemyslím, že je to zrovna správná představa. Pojdme se tedy podívat na argumenty, které hovoří v neprospěch prestiže učitelského povolání.

Bohužel jsem nenašla žádný výzkum, který by nám něco řekl o povaze uchazečů o pedagogické obory. Na prvním místě se nabízí otázka, zda uchazeči o studium na pedagogických oborech mají skutečný zájem o učitelskou profesi. Moje osobní zkušenost je však taková, že spousta studentů studujících pedagogické obory si toto studium zvolila pro jeho jednoduchost a již dopředu tvrdí, že učitelem by se nikdy stát nechtěli.

Moje zkušenosti samozřejmě nelze považovat za relevantní zdroje informací. Proto je dobré, podívat se na názory lidí, kteří mají nejvíce zkušeností se studenty pedagogických oborů na vysokých školách. Tím mám na mysli samotné vysokoškolské pedagogy, kteří připravují budoucí učitele. Zajímavý je např. článek docenta Bečváře zabývající se současným stavem učitelství (viz. [6]), který byl vytvořen v rámci konference organizované Katedrou didaktiky matematiky na MFF v roce 2010. Článek zcela koresponduje s mými názory na učitelství, které jsem si za téměř čtyři roky na učitelském studiu vytvořila.

Dostáváme se tedy k tomu, že byť některé ukazatele nasvědčují, že učitelské povolání je prestižní a žádané, realita může být poněkud jiná. Podle mezinárodního testování v matematice a ve čtenářské gramotnosti studentů ze zemí OECD jsou znalosti českých studentů zcela průměrné. Pouze tato informace sice nenasvědčuje o kritické situaci českého školství, ovšem pokud přihlídneme k tomu, že výsledky českých studentů se

stále razantně zhoršují, uvědomíme si, že při předpokladu pokračování tohoto trendu je situace už dnes alarmující. Těmto nepříznivým výsledkům se věnovala pražská kancelář společnosti McKinsey&Company, která vydala v roce 2010 zprávu o klesajících výsledcích českého školství (viz. [1]). Ve zprávě najdeme i analýzu předpokládaných příčin momentální situace ve školství i případné návrhy na řešení.

Mimo jiné se zde dočteme, že jedním z možných kroků ke změně stávajícího trendu je ztraktivnění učitelské profese. Objevuje se zde tedy názor, že jedním z faktorů, které ovlivňují zhoršování českých studentů, je nízká atraktivita učitelského povolání. Ta totiž způsobuje, že cílevědomí a nadaní středoškolští studenti nemají zájem o učitelské povolání, ale zajímají se o profese, které jim zaručují daleko vyšší finanční odměny a s tím související i vyšší společenský statut.

3 Vyvození odpovědi

Z dostupných informací, které hovoří pro i proti prestiži učitelského povolání, se tedy nedá jednoznačně tvrdit, zda je učitelská profese obecně považována za prestižní, nebo naopak. Osobně si dovoluji usoudit, že situace se má následovně. Lidé si učitelů velice váží, ale málo kdo by chtěl být učitelem. Obzvláště vzdělanější část naší populace si uvědomuje, jak významnou úlohu učitelé hrají nejenom pro celou naši společnost, kulturu, ale i ekonomiku. Na druhou stranu málokdo by se mnou nesouhlasil, když budu tvrdit, že učitelská profese je velmi náročná a k tomu nedostatečně finančně ohodnocená.

Dobrý učitel by totiž měl mít vynikající znalosti svého aprobačního předmětu, dále výborné didaktické schopnosti, což je v tak rychle se modernizující společnosti čím dál tím více obtížné. V neposlední řadě učitel potřebuje velkou dávku trpělivosti a k tomu velice pevné psychické zdraví. Když se totiž lidí ve svém okolí ptám, proč nechtějí být učitelem, často slyším odpověď: „Já bych na to neměl(a) nervy.“ Když si potom uvědomíme, jak je tak náročná a společensky významná profese finančně ohodnocena, nemůžeme se divit, že je opravdu málo mladých lidí, kteří by se skutečně chtěli stát dobrými učiteli, a kteří by se na tuto profesi zodpovědně na příslušné vysoké škole připravovali.

4 Co se dá udělat pro zlepšení situace?

Jak jsem se již zmínila, mezinárodní testování základních znalostí žáků v zemích OECD ukázalo zhoršující se tendenci českých žáků. Jednou z možných příčin tohoto trendu může být i současná situace učitelské profese v České Republice. Je tedy přirozené, aby se tato oblast stala jedním z hlavních bodů, ve kterých je nutná změna za účelem zkvalitnění českého školství.

Evropská organizace OECD vydala v lednu roku 2012 zprávu o hodnocení vzdělávání v České republice (viz. [2], [3]). V této zprávě se mimo jiné dočteme o doporučení, které se bezprostředně týká povahy učitelské profese. Celkově se dá říci, že tyto připomínky a doporučení se týkají hlavně profesního růstu učitelů s adekvátním finančním ohodnocením. K zavedení profesního růstu by bylo samozřejmě zapotřebí vytvořit jednoznačný standard kvality učitele, díky kterému by bylo možné odlišit dobrého od špatného učitele a náležitě je finančně odměnit. Zároveň by podle této zprávy bylo vhodné, aby profesní růst učitele motivoval k doplňování dalšího vzdělání.

Ani jeden z těchto dvou důležitých aspektů v učitelské praxi momentálně nefunguje. Učitelé jsou finančně hodnoceni podle tabulek, které jsou zaměřené na počet odučených let a v malé míře zohledňují dosažené vzdělání. Ředitelé škol potom mají pouze malou možnost zvýšit finanční ohodnocení těch schopných a šikovných učitelů.

V únoru tohoto roku reagovalo Ministerstvo školství zveřejněním programu „2x5 kroků ke kvalitnímu školství“, kde jedním z těchto kroků je právě zvýšení prestiže učitele a jeho postavení ve společnosti. Ministr školství Petr Fiala na tiskové konferenci (viz. [7]) uvedl, že tohoto cíle chce dosáhnout tím, že do roku 2015 uvede do praxe kariérní systém. Tento systém by měl adekvátně finančně ohodnotit každého učitele, což je myšlenka, která zcela odpovídá doporučením ve zprávě OECD. Je tedy zřejmé, že i Ministerstvo školství si je tohoto problému vědomo, a že pracuje na zlepšení situace učitelů. Nezbyvá nám tedy nic jiného než doufat, že se změna k lepšímu povede uskutečnit.

5 Závěr

Závěrem bych chtěla podotknout, že otázka prestiže učitelského povolání je komplikovaná a nelze na ni jednoznačně odpovědět. Velice záleží na tom, jakým způsobem chápeme slovo prestiž. Já osobně považuji učitelské povolání za prestižní. Již dlouhou dobu jsem rozhodnutá, že se chci stát učitelkou, a že chci udělat vše pro to, abych se stala dobrou učitelkou. Myslím si, že být učitelem znamená pomáhat společnosti a já bych chtěla svým malým dílem naší společnosti přispět. I když si uvědomuji, že je to velice náročná profese, která je relativně málo finančně ohodnocená.

Tuto seminární práci bych ráda zakončila pozitivně. Doufám, že mladých lidí, kteří budou učitelské povolání považovat za prestižní, a hlavně atraktivní bude přibývat.

6 Seznam použité literatury

Reference

- [1] Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení. McKinsey, Praha 2010. Dne 23.3.2013 dostupné z: http://www.mckinsey.com/locations/prague/work/probono/2010_09_02_McKinsey&Company_Klesajici_vysledky_ceskych_zakladnich_a_strednich_skol_fakta_a_reseni.pdf
- [2] OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education CZECH REPUBLIC. OECD, 2012. Dne 23.3.2013 dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/33/47/49479976.pdf>
- [3] Výtah ze Zprávy OECD o hodnocení vzdělávání v České republice [2]. Dne 23.3.2013 dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20716>
- [4] Prestiž povolání. Centrum pro výzkum veřejného mínění, červen 2012. Dne 23.3.2013 dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/prace-prijmy-zivotni-uroven/prestiz-povolani-cerven-2012>
- [5] Přihlášení a přijetí na VŠ a VOŠ 2011/2012. Ústav pro informace ve vzdělávání. Dne 23.3.2013 dostupné z: <http://www.uiv.cz/clanek/110/2088>
- [6] doc. RNDr. Jindřich Bečvář, CSc. Stručně o současném stavu učitelství (nejen matematiky). Dne 23.3.2013 dostupné z <http://www.karlin.mff.cuni.cz/katedry/kdm/konf-cd2/data/zvane/becvar1.pdf>
- [7] 2x5 kroků ke kvalitnímu školství. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Záznam z tiskové konference. Dne 23.3.2013 dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/2x5_kroku_ke_kvalitnimu_skolstvi_TK/2x5_kroku_ke_kvalitnimu_skolstvi_TK/index.html